

KÉT SZOBRÁSZ: GRECO ÉS MANZU

- Manzu budapesti kiállítása elé -

Babits Arany Jánost nevezi a magyar irodalom legmodernebb költőjének egészen Ady Endre megjelenéséig. A modernség legalább annyira megtartás, mint megszüntetés. Megtartás, visszatérés ahhoz a valósághoz, amit túlköröznie kell -- megújítva saját formai és gondolati készletét. Nem véletlen, hogy az egyik legnagyobb kulturális, művészeti multtal rendelkező nép, az olasz nem tudta igazán befogadni a multat egyértelműen elvető futurizmust. Az olasz szellem mind a mai napig reneszánsz; sajátos humanizmusa, pátoz nélküli komolysága a szellemi élet szinte minden területén megmutatkozik. Calvino a heroikus pilanatok az emberiekkel állítja szembe, és mindig ez az esendően emberi a rokonszenves.

Az etruszk-római művészet, a reneszánsz, a barokk korszakai olyan stílus- és ízlésvilágot alakítottak ki, amely ma is meghatározza az olasz szellemiséget. Ehhez az eszmei vonalhoz tartozik Greco és Manzu. Tudnunk kell, hogy a szobrászat sajátos megoldásai -- anyagának súlyosabb, robusztusabb volta miatt -- sohasem alkalmazkodik olyan gyorsan az új, sokszor csak divatos áramlatokhoz, mint a festészet, vagy a költészet.

Emilio Greco fiatalkori szobrai, grafikái jól megfigyelhetők a különböző stílushatások. Formavilága a szécesz-szió és a kubizmuson keresztül bontakozik ki. Női figuráit szokatlan helyzetben, ünnepélyes testtartásban örökíti meg.

Balett-táncosnő című szobra épp ezzel sugároz áhítatot. Greco műveinél egy bizonyos vonatkozásban rokonságot érzek az olasz román-gótikus székesegyházak főleg szenteket ábrázoló domborműveivel és szobraival. A lehető legtermészetesebb testhelyzetben jeleníti meg az alakokat, mégis csodálatos módon "szentesítve" vannak emberi lényükben.

Az Orvietoi dóm /talán a legszebb gótikus templom/ két oldalsó kapuját Emilio Greco díszítette. A hatalmas bronzkapuk osztás nélküli felületükkel — kilincsek, mint zuhanó angyalok — egészítik ki a főkapu bibliai jelenetének kompozícióját.

A Basilica di San Pietro mellékhajójában van XXIII. János pápa siremléke, amely szintén az ő műve. A siremlék drámaiságát nem pusztán a téma nyújtotta, e vonás végigkísérhető Greco életművén. A világi szenvedésekhez részvétellel közeledő pápa a szánalom, fájdalom, törődés kifejezője. Csak a tiara jelzi hivatását. A kéz — megtört öregembaré — nem méltóságot, szigort ábrázol, hanem szánalmat, remegést. A sűrű, mozgalmas embertömegben XXIII. János nyugodt; formailag ezt a ráncatlanul megmunkált köpeny és süveg hangsúlyozza. A nyugalom és mozgás ilyen ellentéte szimbolikus értelmű: a szellem, a humanum tiszta nyugodtsága áll szemben a sok mozdulattal jelzett, örökké változó világgal.

Talán furcsa, hogy Grecomál és Manzunál is jelentős mennyiségben találunk vallási témájú alkotásokat. Az olasz szobrászok nagy része még ma is egyházi megrendelésre dolgozik. Főként a székesegyházak adnak alkalmat nagyméretű szobrászi munkák elhelyezésére. Érdekes ugyanakkor, hogy ez a tematikus megkötés nem jelent egyúttal művészi kötöttséget is;

számukra, mint Manzu több nyilatkozatából tudjuk, ez természetes.

Giacomo Manzu a világ egyik legmodernebb szobrásza. Ő is, akár Greco, keresztül ment az avantgarde formabontó időszakán. Fiatal korában főleg a szecesszió és az expresszionizmus hatott rá, segítette őt egyéni stílusának kialakításában, melyet alapvetően panteista szemlélete és a klasszikus hagyományok határoznak meg.

1934-ben Rómába ment, hogy tanulmányozza a régi görög szobrászatot. A Szent Péter bazilikában látta misézni a pápát bíborosai körében; ez ihlette Manzut a Grande Cardinale című szobor elkészítésére. A bronzból készült művet zártság és nyugalom jellemzi -- ugyanugy, mint Greco pápa-szobrát -- belső teljességében, összetettségében ragadja meg az embert. A szobor évekig készül, mind tisztább, egyszerűbb, igazabb lesz. A kompozíció szerkezete, a köpeny és a süveg megoldása a gótikus templomokra emlékeztet. 1950-ben megnyeri a Szent Péter templom új kapujának elkészítésére kiírt pályázatot. Csak tizenhat évvel később születik meg a mű, alaposan megváltozott témával: az eredetileg mártírok életét, tetteit ábrázoló tervből megfeszített Krisztus lett, Szent József és VII. Gergely figurájával kiegészítve. A kapu belső oldalán, amit eredetileg nem akart díszíteni, XXIII. János pápa kérésére a II. Vatikáni zsinatnak azt a pillanatát örököltette meg, amikor János egy afrikai püspök üdvözlését fogadja. Talán ennek a kapunak a meglakotása sorolja őt a bazilika-építők közé: Michelangelo, Bernini után.

Világi témájú alkotásai közül egyik legújabb a Szerelmesek című. A szobor csodálatos formai gazdagsága, vonal-

vezetésének ritmusa az erotikus témát művészi magasságokba emelve, Picassóhoz hasonló, örökérvényű művet hozott létre. Magas szinten valósul meg a forma, az anyag és a felület mozgalmas, dinamikus játékának szintézise. A testek szépivű vonalai, a végtagok és a fej kompozíciós elrendezése teszi különösen izgalmassá ezt a munkát.

Ugyanakkor Brueghel parasztlakodalmainak népi hangulata, pajzán életöröme is előcsillan. Egyformán közeláll hozzá az ünnepélyes hangulat és a profán örömek: az élet minden területén mozgó, harmóniát találó reneszánsz ember típus.

Érdekes és tanulságos, hogy Manzu és Greco napjaink művészeti örületében is milyen világosan látják a művész feladatát, hogyan találják meg azt — mint évtizedekkel ezelőtt Babits is — ami szervesen épül műfaji, kultúrtörténeti alapokra, s ezáltal válik örökérvényűvé, kora tartalmával telítődve.

Pál György